

Két méter karmester...

Klempererről (2. rész)

1949. október 12., vasárnap 11 óra, Városi (ma: Erkel) Színház. Klemperer 11 év után ismét Budapesten. A Székesfővárosi Zenekart vezényelte; műsor: egy Concerto grosso Händeltől, Mozart d-moll zongoraversenye Fischer Annieval, Beethoven VII. Erre emlékszem, hogy a Händel-mű az Op. 6 sorozat c-moll concertója volt, azt Péterfi István zenekritikáinak gyűjteményéből tudom 1962 óta (Fél évszázad a magyar zenei életben. Zeneműkiadó, 324. o.). Emlékszem, mert Sámson Pál, a zenekar 2. hegedű szólóamának oszlopos tagja kézenfogott s bevitt a művészbejárón, át a vasajtón, felkísért a második oldal-erkély páholsorig, ott valamit súgott a páholyos néni fülébe, engem beállított egy általa megfelelőnek tartott helyen a székek mögé, és parancsba adta, el ne mozduljak onnét a szünetig. Aztán elárulta hazafelé menet, hogy kinevezett unokaöccsének, pedig mi szigorúan üzleti kapcsolatban álltunk, amennyiben drága anyám gyakran küldött le a szomszéd házba, Pali bácsi illetszerboltjába, szappanért, fogkrémért, eyebekért. Ott, ha nem volt épp próbán, a művész úr maga szolgálta ki a kedves vevőt, lévén egyszerre szakképzett drogista és zenekari hegedűs.

Én azután túlteljesítettem Sámson Pál utasítását, mert szoborrá dermedve az ámulattól álltam a páholy kijelölt sarkában egészen a hangverseny végéig. Életemben először hallottam ott Händelt, először Mozart d-moll koncertjét is, márpedig az első találkozás nagy zeneszerzővel vagy remekművel valami mód az első szerelem érzéséhez hasonlít; ez a zenei élmény önmagában is feledhetetlen és kétszeresen az, ha a megszólaltatás tökéletes. Valósággal lángolt a Händel-concerto s a Don Giovanni d-molljának vulkánja fűtötte a zongoraverseny szélső tételeit. A VII.-iket hallottam már, de nem így. Felfedezés volt a számomra Klemperer Beethovenjének elánja. A nyitótétel ógörög verselésből zenévé vált daktilusainak, pontozott ritmusú 6/8-jainak végtelenül pontos kivitelezése, szüntelen mozgása, előretörése, felfedezés az egész, a csillagos eget ostromló táncig (III. tétel) és a mámoros boldogság hangjáig (fina-

Klemperer

le). Nem vagyok oly nagyképű, hogy azt állítsam: épp, hogy 15 évemen túl tudtam bármit is az időmértékes görög verselés építőköveiről; a daktilusra hivatkozás utólagos hozzátét. A lenyűgöző nagyság, a megszólaltatás súlya azonban hosszan részletezhető, talán hiteles, emlékként él bennem mindmáig.

Klemperer-formátumú karmestert – túlzás nélkül állíthatom – Budapesten nem hallottam soha. Olyan „ösbölny” kiváltképp nem, aki nem vendégnek jött egy-két estére, akivel 1950 nyaráig hetente találkozhattam s aki legalább egy évtizedre itt hagyta keze, benne béna jobb keze, nyomát zenei-zenekari kultúránkon. Toscaninihez, Furtwänglerhez, de Sabatához, Bruno Walterhez sajnos nem volt – jövetelük idején zsenge életkorom következtében – szerencsém. Ők csak ötcsillagos átutazók voltak. Kleiber, majd Mengelberg teljes Beethoven-szimfónia ciklusával bizonytalannal maradandóbb hatású, de persze nélkülem. A nagybetűs karmesterek munkája persze nem illant el nyom nélkül, hallatszott a Székesfővárosiak, majd az ÁHZ játékán jó darab ideig. De egyikük sem lakott a Csengery utcában, mint Otto Klemperer (ha áll még az a ház, megérdemelne egy emléktáblát).

De ne legyenek sem háládatlan, sem tiszteletlen a Klemperer előtt bejelentett budapesti lakással rendelkező Sergio Failonival szemben. Ifjabb kollégáim abban a hibába esnek olykor, hogy azt képzelik,

a zenekultúra története a születésnapjuktól, vagy zenei eszmélkedésük kezdetétől datálódik. Failonit azonban nem hallottam eleget, amit mégis, nem memóriás időben. Egy ifjúsági hangversenyt (Beethoven-műsor) 11-évesen, egy Verdi Rekvietet 1946-ban, fulmináns Carment a II. világháború alatt, máig fájdalmas Varázsfuvolát az idő tájt, Falstaffot, emlékezetest '45 után. Ez kevés, Wagnert, bár olasz létére specialistája volt, soha. Sem Bartókot, Kodályt, olasz repertoárjából egyetlen mintapéldányt. Hogy milyen volt ő, még az emlékezés hiteles-hiteletlen szintjén sem tudom rekonstruálni.

Korlátai a legnagyobb dirigenseknek is vannak, legfeljebb nem ismerik fel. Toscaniniról a bécsi klasszika előtti zenékből semmi emlékezetes nem hagyományozódott, De Sabata nem Mozartjáról híresült el, Furtwänglert, Waltert nem Verdi vagy Puccini avatott karmestereként őrzi – joggal – az emlékezet. Klemperer, hisz diktatori hatalommal bírt, szintén kísérletezett az italianita-val, de Verdi, mi tagadás legyőzte. Vezényelt egy előadásnyi Otelót, de oly merev volt, akár a carrarai márvány, saját betanításában 1950 tavaszán valami hat Traviatát, ezt gyakorlatilag rendezte is, olasz atmoszférája nem volt szemernyi sem a zenének.

De nem is evégett rajongtam érte – sokadmagammal – annyira, hogy szombatontként este tíztől másnap reggel tízig álljunk sorba az Operaház Dalszínház utcai elővételi pénztáránál jegyért Mozartjaihoz, Fideliojához, a Mesterdalnokokhoz. Hóban, fagyban, esőben, a meteorológiától függetlenül. Teszi ezt ma valaki?! A visszanézve szépnek tűnő, bár egyre borongósabb negyvenes években bérletes zsúfoltság volt a dalszínházban, csupán a III. emelet oldalerkélyének vizuálisan erősen korlátozott II.-IV. sora nem kelt el bérletben, összesen 120 hely. Kispénzű diákoknak hozzáférhető. Meglehet, nem hiszi el a Kedves Olvasó, az oldalerkély III.-IV. sorába 2.50 Fr., a II. sorba 3.50 volt a boldogító beléptidő ára, Klemperernél, vagy/és neves énekes-vendégművész jelenlétekor 3.50 illetve 5 forint. Ezért volt a szombat esti láz, ott álltunk

elővételizni Kertész Ivánnal, Kovács Jánossal, Kroó Györggyel, Láng Istvánnal, Vitray Tamással éjszakázva, türelmesen. Egyfajta akusztikus extasy, a diszkó sem volt feltalálva még. Hangversenyeire részint Sámson művész és drogista úr segített el ingyért, részint – a 6-os stúdióba – Hütter Gyula rádiózenekari hegedűs, részint még, akkorában kapitalista összeköttetés, a Zeneakadémiára 1 kemény rénusi forintért. (Erről már írtam volt a Zenekarnak.)

Diktátornak – e rang Klemperertől el nem vitatható – elég különös volt ez a két méterre nőtt karmester. Szeme sem rebent, legalábbis a bal szeme, mert a másikat bénán aligha tudta volna összecsapenteni, ha fúvósai eltévedtek az erdőben. Az Eroica III. tételének középrészében ép kürttriót egyet sem hallott (mi sem!), be-fuccsolt a kürt a Fidelio I. felvonásának Leonora-áriájában, a Cosi nyitányának quasi melléktémáját, a fagottok közt is alig akadt egészséges. Klemperer hallgatólagosan tudomásul vette, mire képesek s mire nem zenekaraink. Viszont, amikor meglátta, hogy más első oboás ül a Szökötés a szerájából előadásán, mint akit a próbáin látott, otthagya a karmesteri pulpust. Az Opera művészbejáróján túl, a Hajós utcában, rimánkodta vissza őt direktora, Tóth Aladár.

Első főzeneigazgatói posztján, az álmos Wiesbadenben nem ismerhette, a berlini fapados Kroll-Operben már nem akarta ismerni-elismerni a sztárkultusz létjogát, színházat-zenét akart teremteni hangzásban-látványban egyaránt – korát jócskán megelőzve. Nálunk sem tett másként; ő vérbeli muzsikusokat szólított partnerül, ha öt csillagosok voltak, ha eggyel sem díszlegetek. A sztár operaszínpadán sem érdekelte különösebben. A Don Giovanni címszerepében éppúgy elfogadta a figuráról s a zenéről roppant sokat tudó, de már kopottas hangú művész óriást Losonczy Györgyöt, mint az óceánt is elárasztó voce-val bíró Svéd Sándort, az itthon soha nem működött Böhm Endrét, vagy Paul Schoefflert, a bécsi opera díszét. Mahler Dal a földről szimfóniájára készülve tépelődött, tenorszólistának egy szépséges hangú, de zeneileg csiszolatlan énekest válasszon-e, vagy egy akusztikailag kevésbé nemes, de a hangok mondanóját annál inkább értő művészt. Utóbbinál maradt, kitarzott Mozart-tenorja, a sugárzón zenei Rösler Endre mellett, sötétes szoprán társául pedig Sándor Juditot

hívta. 1947 őszén, az évad második felére betanításában tervezett Varázsfuvola-felújítás szereposztásának megbeszélésén, kérdezte Tóth Aladár direktortól, ki a társulat primadonnája. Osváth Júlia – szólta a válasz. Akkor ő lesz az első dáma (Az éj királynője első udvarhölgye). Tóth nagynehezen lebeszélte, mivel valódi főszerepet szánt Osváthnak, Paminát. Az igazgatónak igaza volt, hisz *ilyen* varázslatos Paminát nem tudott volna még egyet ajánlani a társulattól. Igazsága mindazonáltal Klemperernek is volt; ő a műalkotást tartotta „sztárnak”, előadóit pedig szolgálóknak-szolgáinak. A három dáma zeneileg-dramaturgiailag kulcsfontosságú, noha önálló feladata – áriája – egyiküknek sincs, csakis tercettben és kvintettben működik. Kulcsfontosságú, tehát a legjobb erők keltenek hozzá. Végül beletörődött az igazgató ajánlatába, Takács Paula, Sándor Judit, Tiszay Magda jelenítette meg az udvarhölgyek trióját, eszményi színvonalon.

Klemperer budapesti repertoárja merőben különbözött ifjabb éveinek műsorválasztásától. Akkor a kortárs zene apostola volt, most az általa vezényelt legmodernebb opera Strauss Rózsalovagja (1910!). Hangversenyein is csupán szórványosan tűnt fel 20. századi kompozíció. Magyarálták ezt azzal, hogy korábbi betegsége nyomait viselő jobb keze-karja nem volt alkalmas a bonyolult ritmusképletek irányításához szükséges ütéstechnikára, de ez aligha volt igaz. Bizonyította ezt Bartók Hegedűversenyével, amelynek lassú tétele izzasztó karmesteri feladat, béna jobb keze alatt mégis hibátlanul szólta a Székesfevárosi Zenekar. Hozzáteszem, nemcsak Bartók intencióit követte precíziósan, hanem Zathureczky Ede csapongó rubatóit is. Igaz, mélyen meghajolt a partitúra előtt; bár milliónyi hangjegy volt a fejében, de ezt a művet nem tudta memorizálni. Hallottam vele még Stravinsky Kártyajáték-ballettjét, Sosztakovics I. szimfóniáját és Kodály Nyári estéjét, meg a kései Strauss-művet, a Metamorfózisokat. Ez a tévedhetetlen ízlésű művész fölöttebb ambicionálta viszont a saját, bizony, gyengécske kompozícióit. Egy ízben pisztolyt fogva kergette Jemnitz Sándort, a Népszava nagy tekintélyű zenekritikusát, a karmester feltétlen hívét, mert az szóvá tette lapjában zeneszerzői képességeit. Dehát nincs abban semmi meglepő, hogy Klemperer komponistának hitte magát, mint Weingartneről Furtwänglerig és De Sabatáig oly sok 19. századi születésű

társa, hisz ama korban, szisztematikus karmesterképzés nem lévén, zeneszerződiplomát szerzett mind és ezt használni is kívánta. Pedig már letűnőben volt az az aranykor, amelynek zeneszerzői egyszermélyben voltak azonos kvalitású karmesterek, meg pianisták, hegedűsök is. Utóvédként volt egyenrangú zeneszerző és karmester Mahler, meg R. Strauss. A múlt század második felében azután megfordult a széljárás, a komponálgató dirigens-típus felváltotta a jelentős alkotó, aki utóbb pálcát ragad (példák Hindemithtől Boulezig és Eötvös Péterig). Minthogy új – illetve nagyon régi – eleme az előadó-művészetnek, hogy hírneves zongoristák, hangszerüket fel nem adva válnak jelentékeny karmesterekké (Barenboim és Ashkenazy, Kocsis és Vásáry).

De, hogy ne kalandozzam messzire, a Klemperer-koncerteknek két pillére volt: Mozart és Beethoven. Erich Kleiber a 30-as években, Mengelberg a 40-es évek elején vezényelt Beethoven szimfónia ciklust Budapesten, beiktatva néhány versenyművet. Klemperer újítása volt, hogy a szimfóniák mellett kitűzte mind az öt zongoraversenyt, a Hegedűversenyt és a Karfantáziát. Persze cikluson kívül is tömördek Beethovent prezentált. IX. szimfóniájához különféle helyszíneken valami hatszor volt szerencsém, lehető és lehetetlen helyszíneken: a Zeneakadémián, a Városi Színházban, a Károlyi kertben, a Vasas Sportklub teniszpályáin a Pasaréti út elején (volt-e ott szimfonikus koncert 1948 nyara óta?), meg a Generalmusikdirektor budapesti búcsúján, 1948 júliusában a Margitszigeti Szabadtéri Színpad néző (hallgató-?) terén.

Ciklusán kívül is tömördek Beethovent vezényelt. Akkoriban még élt egy semmiel nem igazolható hagyomány (Tradition ist Schlamperei – mondotta Mahler), mely szerint a bécsi klasszika szonátaformájú tételeinek melléktémáját az alaptempónál lassabban kell előadni. Hallható ez Mengelberg lemezein, magam hallottam in vivo is, 1953-ban, amikor Hermann Abendroth az Eroicát prezentálta. (A tempó nem politikai kérdés, de valamelyest ide tartozik, hogy Abendroth régivágású zenei nagyúr volt, karmesternek nem lebecsülhető, a kölni Gürzenich-zenekar vezetője és derék náci, ki a boldogult NDK-ban talált menedéket, főzeneigazgatói posztot Weimarban.)

Számos Beethoven-művet Klempererrel hallottam először, a páratlan számo-

zású nagy szimfóniákat másodszor-harmadszor is, a IX-iket egyenesen hatszor, két és fél éven belül. Áldás volt ez, vagy átok? Talán mindkettő. Mert az több, mint becses adomány, hogy ilyen előadásban s ennyiszor hallhattam e roppant alkotást, de bizonyos értelemben teher is. Hanglemez-szaklapok élnek a referencia-felvétel minősítéssel, ami annyit jelent, hogy a korong, amelyet így kitüntetnek, etalon, mérce, amihez képest ilyen vagy olyan a szóban forgó mű többi lemezkiadása. Nekem természetesen „normális” (?) a fülem, nincs benne hangrögzítő technika, mégis referencia-előadás Klemperer IX-ikje, mindmáig. Lehet, hogy csupán a megszépítő messzeség illúziója működik bennem s hozzá kell tennem, a memória műszernek roppant megbízhatatlan. De mégis, ugyanazt éreztem, amikor 1966-ban, vagyis 16 évvel azután, hogy Klemperer Budapestről végleg elbúcsúzott, a 81-éves aggastyán Amszterdamban, a Cocertebouw Zenekar karmesteri pulpitusán ült, én pedig immár hetedszer hallottam, miként jut el az Örömóda ujjongásáig. Pedig viharos budapesti tempói addigra lecsillapultak, más volt tehát, de mégis ugyanaz.

Bosszút állt ő rajtam, már 1950 februárjában. Erich Kleiber járt itt az IX-ik olvasatával. Azt éreztem, ő összeszereli a művet, miközben elővárásolja minden eldugott szólamát, míg Klemperer egy roppant öntvényt hozott létre. „Aus einem Guß” – mondja a német; lefordíthatatlan, egyöntetű szavunkban él valami hasonló kép, de merőben más jelentéssel. A nyitó-

A Csengery utcai lakásban....

tételt indító üres kvint a ráépülő dallamfoszlányokkal úgy növekedett hatalmasra, mint ha egy villanykörtét feszültség-szabályozóra kötnének, és fokozatosan növelnék a voltok számát, míg a volfrám-szál fehér izzásig hevül. A teremtés misztériumát élte át, mint Michelangelo a sixtusi kápolna freskóján, amint az Úr kinyújtott kezének mutató-ujjából az élet árama sugárzik Ádámba. (folytathatnám ezt a történetet, de nem terpeszkehetnek el vég nélkül a Zenekar hasábjain.)

Beethovenből mindig bőséges volt az ellátásunk, Mozartról azonban távolról sem mondható ugyanez. Klemperer 17 művét vezényelte, némelyiket háromszor-négyszer is. Robbanékony Mozartokat, tőle teljesen idegen volt a csipkegalléros bársonyruhába öltöztetett bájos gyermek. Ahogy Klemperer megszólaltatta, az inkább volt előképe Milos Forman Amadeus-filmjének, mint utóregése a finomkodó, Mozart-Kugel ízű hamis stílnak. Viharokat támasztott és csitított el, zenekara mintha beszélt volna, hol indulatosan, hol suttogva vagy éppen mély rezignációval. Száguldó Jupiter-szimfóniára emlékszem, az indítás C-re, mint célhangra, futó tizenhatod-triolái mégsem hangzottak előkének, vagy éppen glisszandónak, mindvégig megmaradt az induló-karakter, bár futólépésben. Zenekara sohasem hűdült, olyan ritmikus tartása volt Klemperernek, hogy az élő lüktetés érződött minden pillanatában.

Ambicionálta egykori pártfogóját, Mahlert, kinek igazi kultusza nálunk nem volt soha, 1939-től 1945 tavaszáig meg egyenesen tilalmi listára került. Brucknert is vezényelt (VII. szimfónia), kit még Mahlernél is kevésbé ismertünk az idő tájt.

Boros Attila Klemperer Magyarországon című könyvében (Zeneműkiadó, 1973), a megszólaltatott magyar muzikusok emlékei egyértelművé teszik, hogy szóbeli instrukcióit nagyon szűken mérte a próbán. Azt hiszem, ő maga volt két lábbon járó instrukció, sugárzott belőle, hogy mit akar, oly lehengerlő erővel – nem erőszakkal –, ami minden magyarzatnál hatékonyabb volt. Sivó József, akkor még tuttista a Staatsoperben és a Filharmonikusoknál beszélt el Bécsben, 1963 tavaszán, mennyire megsértődött a csupa elkényeztetett primadonnából álló zenekar, amikor Klemperer Mahler II. szimfóniájának próbáján a roppant terjedelmű nyitótéte átjátszása után az alábbi kurta,

de tuskés instrukciót adta: „schlecht, noch a mol” (rossz, még egyszer). Eligazításnak elegendő lehetett ez, mert a hangverseny – ott ültem a Theater an der Wien erkélyén – maga volt a csoda (hogy hitelesítsem jelenlétemet: Galina Visnyevszkaja és Hilde Rössl-Majdan volt a két szólóénekes).

Egyeduralkodó volt Operaházunkban is. Pedig itt egy kőkemény betonfalba ütközött, amit természetesen nem a társulat emelt. Ez pedig a nyelv, a mi anyanyelvünk. Képzeljünk el egy magyar karmestert, aki Kínában helybéli énekesekkel és kórossal vezényel rendszeresen operát, kínaiul. Prózával tarkított műveket is, Mozart Szóktetésétől a Denevérig. Klemperer egyetlen szót sem tudott magyarul, miért is tudott volna s az ő idejében még nem volt kötelező divat a dalművek eredeti nyelvű tolmácsolása. Egyáltalán nem érződött azonban, hogy neki gondot okozna az ismeretlen nyelv. Még olyan deklamáló-társalgó darabokban sem, amilyen A nürnbergi mesterdalnokok, vagy a Rózsalovag. Gondot ő maga generált a színpadnak olykor, az olasz librettóra írt Mozart-operákban. A secco recitativo-hoz ugyanis sajátkezűleg – pontosabban balkezűleg, lévén jobbja béna – ütögette, többnyire mellé, az akkordokat. Egy zsugorított ócska zongorán, ami még befért a karmesteri pulpitus és a cselló-brácsa pult közé a zenekari árokba. Énekesei közül mára Sándor Judit az egyetlen szenvedő tanúja annak, mi gyötrelme lehetett például a Cosi fan tutte recitativóinak atonális zongora, „támasza”. Continuót játszott a Don Giovanni (leánykori nevén: Don Juan) I. felvonásbéli, Händel-stílusú, Elvira-áriája alá, a fentebb leírt atonalitás jegyében. Attól tartok, az olasz Mozartok énekes szólistái énekbeszéd közben bánatukban megszagatták jelmezeiket, hajukat, ha volt, vagy parókájukat.

Operai ténykedésének mintegy felét – több, mint 50 előadást – Mozartnak szentelte, ki ő előtte nem volt felkent papja a zenés színpadnak. Nem volt az, sehol a világon, őt, csupa nagybetűs operáját Bécsben tán adták szériákban '45 előtt, de másutt sehol. Utóbb Klemperer áldó keze alatt itt. Nem vette tudomásul, hogy a Hitlertől kisajátított Wagner háborús főbűnös. Nem! Neki volt mit mondania Tannhäuserről, Lohengrinről, Hans Sachsról a Nürnbergi mesterdalnokokban.

Operáinak jókora részét sikerült, bár fapados helyről, állva-ágaskodva, figyel-

Koncert szünetében Fischer Annie, Tóth Aladár, Brunovszky Károly és Kun Imre társaságában

nem. Traviatájából elegendő volt egy is, a Hoffmann meséiből több kellett, akár a Denevérből. A Mozartokból, Wagnerekből, Fideliojában szinte komplett vagyok. Nehéz a választás; a legmaradandóbb élmény – talán – a Don Giovanni, a Varázsfuvola, A nürnbergi mesterdalnokok. Tőle tanultam, hogy függ össze a „Don”, a Prágai szimfónia, a d-moll zongoraverseny meg a d-moll vonósnégyes d-D (moll-Dúr) intonációja, milyen Mozartnál a szenvedély és a szenvedés. A Varázsfuvolából visszamenőleg az Esz-dúrokat a szimfóniától a két zongoraversenyig. Tőle tanultam az emberszabású Wagnert; a Meistersinger második felvonásának orgonailatát, a vonósok pianissimo Fiszdúrjának megrendítő poézisét; általa értettem meg a végső konklúziót: „Ehrt eure deutsche Meister / dann bannt euch gute Geister” (avítt fordítása: Becsüld a mestertépet / Jó szellemid ők néked). Klemperernek Wagner nem volt náci, mint oly sokaknak 1945 után – a tolmács-zseninek zseni volt ideológia nélkül. A Varázsfuvola, a Fidelio, a Mesterdalnokok Klemperer kezén egy esztétikai, egyazon humanista ívbe illett. Részleteiben is, egészében is.

Eszméletlenül gyorsak voltak a tempói; Giovannija 15 perccel, Meistersingere 25 perccel hamarabb ért véget a megszokottánál. Papageno Andante előírású áriái minimum Allegretto-vá gyorsultak. Erre mondta volt: Andante = lépésben, de Papageno hogyan lépked, vidáman.

Annyira sietett, hogy a Figaro házasságából eltüntetett kerek hét ütemet. Kijött az előadás elején, a közönség őrjöngve tapsolt, ő biccentett egy aprót a nézőtér felé, megfordult és menten elkezdte a nyitányt, amit elnyomott a taps (vonóskar, fagott, pp), hét ütemen át. A 8-ik ütemtől, a két oboa-két kürt ereszkedő-emelkedő dallamától volt hallható a zene. Nincs ember, aki megfejthetné, miért diktált Budapesten oly viharosan száguldó tempókat. Talán az évtizednél hosszabb időn át elmulasztottakat akarta bepótolni, talán megérezte, hogy neki soha többé operatársulata, rendelkezésére sorozatosan álló koncertező zenekara nem lesz. Vagy egyszerűen csak így érezte a muzsikálást igaznak-hitelesnek? De bármennyire sarkallta is száguldásra megfontolás vagy temperamentum, énekeseit Ábrahám kebelén ringatta. Futott a Szóktetés Constanzjának, a Don Giovanni Annájának, a Così Fiordiligijének hangja (Osváth Júliának hívták a hang birtokosát) vagy Mozartokban Rösler, az Éj királynője jelmezében az aznapi aktuális énekesnő, a koloratúránál nem fullasztotta meg kedves dalnok-munkatársait, visszavette a tempót – a sebváltót kettesbe? –, nehogy zsákutcába fussanak. Londonban, utóbb készült hanglemezein tempói mérsékelttek, a klasszikához közelebbiek voltak, a szenvedély tüze azonban ki nem hamvadt.

Otto Klemperer nem röpke vendégnek, lakosnak jött Budapestre. Másképp gondolta ezt Zsdanov és legjobb magyar esz-

téta tanítványai. 1950. február 5-én, vasárnap majd teli oldalas cikk jelent meg a Szabad Népből, az uralkodó egypárt napilapjában: *Az Operaház legyen a népé*. Fogalmazta Mihály András, aláírta Losonczy Géza, a Népművelési Miniszter első helyettese (ma politikai államtitkár e funkció elnevezése). „Nem helyeselhetjük Mozart és Wagner műveinek túlságosan gyakori előadását” – olvasható benne; konklúziója pedig az, hogy a dalszínház műsorpolitikája azért kártékony, mert az együttesben a szocializmus ellenségei dominálnak. Csakhamar társulati ülést hívtak egybe, hogy a párthatározat-értékű elvi állásfoglalást elfogadtassák. Klemperer fölállt itt, mind a két méter, és óva intette kollégáit, munkatársait, a magyar muzikusokat attól, hogy ilyen kirekesztéseket elfogadjanak. Utalt rá, hogy ő ezt egyszer már 1933-ban, Berlinben át- és túlélté.

1950 nyarán, miután éves szerződése lejárt, pakolt és elutazott soha vissza nem térésre. Az Operától Don Giovanni-val, a hangversenyélettől, július 18-án, a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon a IX-ikkel búcsúzott, az Örömodával, bár az Európai Uniónak még csak nem is pitymallott.

De bennünket, a hálás közönséget és készsleges muzsikuskárdát nem felejtette el. 1960-ban németül, három évre rá, Bónis Ferenc fordításában magyarul megjelent memoárjában (Emlékeim. Zene-műkiadó, 1963) kijelentette: „1947-től 1950-ig Budapesten éltem. Tóth Aladár volt akkor az Operaház igazgatója – megvallom, soha nem volt olyan igazgatóm, aki művészi bensőségesség és emberi megértés dolgában felülmúlta volna őt. Három nagy zenekar, két nagy operaszínház állott rendelkezésemre. Rendkívül termékeny idő volt ez. A szép magyar énekek hangok és a kiváló zenekarok felizgatták fantáziámat, így még az sem zavart, hogy nem tudok magyarul.”

Boros Attila említett könyvéhez előszó-értékű levelet küldött, hasonló tartalommal, 85 -évesen: „... az egésznek »spiritus rectora« számomra Tóth Aladár volt, egy operaigazgató, olyan műveltséggel és művészi érzékkel, amilyennel sem azelőtt, sem azóta nem találkoztam. Vonzódása és szeretete Mozart iránt nagyszerűen találkozott az enyémmel, és így életemben először vált lehetővé, hogy egy szezonban előadhassam az őt nagy Mozart operát...”

Breuer János

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvöztetésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

Hirdessen

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, iskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

Terjedelem	Forma	Méret (mm)	Áfa nélküli áraink		Terjedelem	Forma	Méret (mm)	Áfa nélküli áraink	
			fólián beküldve	szerkesztéssel				fólián beküldve	szerkesztéssel
1/1 oldal	belső	185 265	40 000,- Ft	45 000,- Ft	1/4 oldal	fekvő	185 61	15 000,- Ft	17 000,- Ft
1/1 oldal	hátsó borító	185 265	60 000,- Ft	65 000,- Ft	1/4 oldal	álló	127 90	15 000,- Ft	17 000,- Ft
1/2 oldal	fekvő	185 127	30 000,- Ft	33 000,- Ft	1/6 oldal	fekvő	90 83	10 000,- Ft	12 000,- Ft
1/2 oldal	álló	260 90	30 000,- Ft	33 000,- Ft	1/6 oldal	álló	127 58	10 000,- Ft	12 000,- Ft
1/3 oldal	fekvő	185 83	20 000,- Ft	22 500,- Ft	1/8 oldal	fekvő	61 90	7 500,- Ft	9 000,- Ft
1/3 oldal	álló	185 58	20 000,- Ft	22 500,- Ft	1/8 oldal	álló	127 42	7 500,- Ft	9 000,- Ft

Apróhirdetést (kb. 25 szóig) magánszemélyeknek ingyenes, közületeknek 4500,- Ft+Áfa

A folyamatosan hirdetőik árkedvezménye öt számra 25%, három számra 10%

Legyen a partnerünk, hirdessen velünk!

Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége 1068 Budapest, Városligeti fasor 38. • Tel.: 342-8927 • Fax: 326-8831